

Psychologie – nauka o duši

Dříve součást filozofie. Psychologie vzniká tehdy, když lidé uvažují o sobě, o lásce a o druhých. Zakladatelem psychologie je Vilém Wunt. Roku 1879 byla v Lipsku založena první psychologická laboratoř.

System psychologických věd

- 1) **Obecná psychologie** – zabývá se vznikem a vývojem psychiky a poskytuje základní pojmy (fylogeneze – vývojová psychologie)
- 2) **Vývojová psychologie** – zkoumá zákonitosti vývoje člověka od jeho početí až po smrt (ontogeneze)
- 3) **Pedagogická psychologie** – studuje člověka v podmínkách výchovy a vzdělání
- 4) **Sociální psychologie** – studuje vliv prostředí na člověka
- 5) **Psychologie osobnosti** – studuje strukturu, dynamiku a vývoj člověka, pozná sám sebe.

Struktura obecné psychologie

- 1) **Poznávací procesy** – vnímání, představy, fantazie, myšlení a řeč
- 2) **Doprovodné procesy** – pozornost a paměť
- 3) **Emoční a motivační procesy**
- 4) **Vůle**

1) **Poznávací procesy**

- poznávání můžeme charakterizovat jako utváření obrazu světa v našem vědomí.

Vnímání – odraz předmětů a jevů skutečnosti ve vědomí člověka. Vzniká bezprostředním působením na smyslové vnímání (oči, uši, zrak)

Představy – je vytvoření takového obrazu předmětu v našem vědomí, který vznikl na základy naší minulé zkušenosti.

Fantazie (obrazotvornost) – fantazijní představy jsou založeny na paměti, na základě určitých, předtím získaných poznatků. Možnost představit si něco co jsme neviděli.

Myšlení – završuje proces poznání tím, že přináší člověku nové, hlubší poznatky.

Poruchy myšlení

- debilita (mírný stupeň) IQ 50 - 69
- imbecilita (střední stupeň) IQ 20 - 49
- idocie (nejtěžší stupeň) IQ pod 20

Řeč – prostředek mezilidské komunikace, který slouží k uchování zkušeností.

2) **Doprovodné procesy**

Pozornost – je takový stav bdělosti, ve kterém se vědomí soustřeďuje na některé objekty, zatímco jiné přehlíží

Paměť – psychický proces předešlé zkušenosti v našem vědomí

3) Emoční a motivační procesy

Člověk prožívá k poznávanému světu určitý vztah, některé věci a lidé jsou nám příjemní – jiné ne. Tu stránku psychiky, která odráží osobní vztah člověka ke světu nazýváme city neboli emoce.

4) Vůle

Nejvyšší formou činnosti člověka je vůle.

Temperament a charakter

osobnost je individuální hodnotou biologických, psychologických a sociálních aspektů. Strukturu osobnosti tvoří:

- **schopnosti** – umožňují rychleji a snáze si osvojit vědomosti a dovednosti k výkonu určité činnosti
- **rysy** – povahové vlastnosti (vytrvalost, upřímnost atd.)
- **temperament** – souhrn duševních vlastností osobnosti, určuje chování osobnosti
- **charakter** – je to určitý rys, podstata, znak soustava podstatných vlastností osobnosti, které jsou pro člověka příznačné, projevují se v jeho chování a ve skutcích

Temperamentové vlastnosti se obecně považují za vrozené, lidé se svým temperamentem liší. Již od starověku se rozlišují čtyři typy temperamentu. Vypracoval je řecký lékař *Hypokrates*. *Hypokrates* se domníval, že typické chování skupin lidí záleží na tom, která ze čtyř šťáv v organismu převládá (krev, žluč, černá žluč a sliz) a na základě toho sestavil čtyři typy temperamentu:

- **sangvinik** – krev (sanguis) silný, vyrovnaný, rychlý
+ optimismus, sdílnost, veselost, citově vřelý, aktivita, podnikavost, pohotovost, přizpůsobivost,
- povrchní, přílišná sdílnost, ovlivnitelnost, nestálost, nedůslednost, přelétavost
- **cholirik** – žluč (chole) silný, nevyrovnaný, pomalý
+ vášnivost, sebevědomost, snaha vést, obětavost, sdílnost, důkladnost, otevřenost
- výbušnost, nesnášenlivost, panovačnost, fanatismus, netrpělivost, podrážděnost, urážlivost, neukázněnost
- **flegmatik** – hlen a sliz (phlegma) silný, vyrovnaný, pomalý
+ dobromyslnost, snášenlivost, samostatnost, rezervovanost, trpělivost, rozvážnost, vytrvalost, přemýšlivost
- citový chlad, uzavřenost, nespolečenskost, nepřízpusobivý, váhavost, pomalost, pasivita, lenost
- **melancholik** – černá žluč (melan-chole) slabý, nevyrovnaný, pomalý
+ hlubokomyslnost, věrnost, skrývá city, svědomitost, spolehlivost, ukázněnost, kompromisy, zodpovědnost
- přecitlivělost, pesimismus, hloubavost, uzavřenost, samotářství, plachost, vztahovačnost, vyčerpanost

Rozdělení osobností podle *Carla Gustava Junga*

- podle vztahu člověka k sobě a k světu:

- **extrovertní typ** – otevřený, společenský, přístupný, aktivní, zaměřen na svět
- **introvertní typ** – uzavřený, zaměřený na sebe a své problémy, nedůvěřivý k okolí, plachý, moc přemýšlí, neprůbojný, nejistý, vnitřní svět, hluboké city, nepřizpůsobivý

Vývojová psychologie – zkoumá lidskou psychiku od početí přes jednotlivá životní období až po smrt.

Jednotlivá vývojová období:

I. Prenatální období (od početí po narození)

zigota (splynutí vajíčka a spermie) dnes je prenatálnímu období věnována větší pozornost než v minulosti, kladen důraz na chování gravidní ženy (budoucí matky), které má vliv na plod (- kouření, - alkohol, - drogy, + posilování pánevního svalstva, + vitamíny, + houpačka, atd.)

II. Kojenecké období (od narození do prvního roku)

- prvních 6 týdnů se nazývá novorozenecké
- kolem 4 měsíce růst zubů
- vývoj motoriky, uchopování
- počátky lokomoce (pohyb z místa)
- učí se hledat zdroj zvuku
- utváří se potřeba sociálního kontaktu
- spánek, křik, hlad.

III. Období batolete (od 1 roku do 3 let)

- dítě začíná chodit, rozvoj jemné motoriky (zubní kartáček, příbor)
- rozvoj řeči
- kolem 2 roku otázky (proč?)
- období prvního vzdoru kolem 3 let
- rozvoj citů a přilnavosti k rodičům

IV. Období předškolního věku (od 3 do 6 let) rané dětství

- v tomto věku se již dítě musí dorozumět
- je motoricky vyspělé
- dochází k vytváření charakteru
- rozvoj zájmů a fantazie
- potřeba uznání
- zeštíhluje se
- úlohová hra (hra na něco, četníci a lupiči, vojáci)

V. Mladší školní věk (6 – 10 let) druhé dětství

- vývojové změny v oblasti rozumové
- čtení, psaní
- pozornost záměrná
- dochází k myšlení (vybavuje si věci, které slyší)
- změny v chování
- kolem 6,5 roku druhá fáze vzdoru

VI. Střední školní věk (10 15 let) puberta

- přechod z dětství k dospělosti
- období obtížné, vyrovnávání se s nástupem pohlavní dospělosti
- náladovost, emotivita
- náročné období jak pro dospívající tak pro toho kdo s nimi pracuje (rodiče, učitelé)
- sebevědomí, trpí komplexem méněcennosti, přehnaná nejistota
- změny v oblasti sociálního chování (kamarádi)
- z nedostatků zkušeností vyvozuje zkreslené závěry (černobílé vidění světa), nedokáže odpouštět, touží být dospělý a za dospělého být pokládán
- snaží se úspěšně zařadit do skupiny vrstevníků
- hledání profesionální zaměřenosti
- osobní intimní vztahy mezi vrstevníky

VII. Starší školní věk (15 – 21 – 25) adolescence

a) **ranná** (14 – 15 – 18)

b) **pozdní adolescence** (18 – 21 – 25) poslední vývojové období na cestě k dospělosti, je považováno za nejkrásnější období života

- téměř ukončen tělesný a duševní vývoj
- doba vnitřní konsolidace (opětné nalezení harmonie osobnosti)
- citová stabilita
- doba převahy rozumových prvků nad citovými a upevňování svého nově získaného charakteru
- adaptace na tělesné změny, které nastaly a vyrovnávání se s novou tělesnou podobou
- získání ekonomické nezávislosti
- připravenost pro manželství a rodičovství
- vytvoření světového názoru a v souladu s ním i hodnotové hierarchie

VIII. Období dospělosti (25 – 65 let)

a) **ranná dospělost** (25 – 35) mládí

- člověk si vytyčuje životní cíle, uvědomuje si své sociální místo ve společnosti, rodinná a pracovní zodpovědnost

b) **střední dospělost** (35 – 50) období životní stability

- období specializace, podávání nejlepších pracovních výkonů

c) **starší dospělost** (50 – 65)

- toto období charakterizuje jednání, které vychází ze životní moudrosti a zkušenosti

IX. Stáří (65 – 85)

(85 – 90) kmetství

(90 - ...) dlouhověkost